

FVP til høring

Innledning

Toreheia (VV00001100)

Godkjent av	
Oppstartsdato	03.10.2024
Planlagt revisjon	
Sametingskonsultasjon	
Godkjent dato	
Høringsdato	16.07.2026

Elements saksnummer	2024/9944
Forvaltningsmyndighet	Statsforvalteren i Agder
Forvaltningsmyndighetstype	Statsforvalter
Oppsyn	https://www.miljodirektoratet.no/om-oss/miljodirektoratets-organisasjon/statens-naturopsyn/kontakt-statens-naturopsyn/
Fylker	Agder
Kommuner	Lillesand
Verneform	naturreservat
Verneplan	Skogvern
Vernet dato	01.12.2017

Om forvaltningsplanen

Denne forvaltningsplanen er forankret i forskrift om vern av Toreheia naturreservat, Lillesand kommune, Agder (FOR-2017-12-01-1865), heretter kalt verneforskriften. I tillegg gir Lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven, nml.) fra 2009 rammer for forvaltning av verneområder.

Naturreservatet ble opprinnelig fastsatt ved kongelig resolusjon den 9. desember 1977 under navnet Røymyråsen naturreservat. Det ble senere utvidet i to omganger. Første gang den 1. desember 2017. Da ble navnet også endret til Torehei naturreservat. Den 11. februar 2022 ble området igjen utvidet, og navnet ble på nytt endret, denne gang til Toreheia naturreservat.

Formålet med vernet er "å bevare et område som representerer en bestemt type natur i form av varierte forekomster av edelløvskog, hvorav noe lite påvirket skog samt innslag av lågurt-eikeskog, ospeskog og barlind. Det er en målsetting å beholde verneverdiene i mest mulig urørt tilstand, og eventuelt videreutvikle dem".

Hjemmel for å utarbeide en forvaltningsplan for Toreheia naturreservat finnes i verneforskriftens § 8. Forvaltningsplanen er ikke et juridisk bindende dokument, men skal fungere som et praktisk hjelpemiddel og bidra til å sikre en langsiktig og helhetlig

forvaltning av verneområdet. Formålet med planen er å opprettholde og fremme verneformålet. Det er verneforskriften for Toreheia naturreservat som gir de juridiske bestemmelsene for verneområdet og setter restriksjonsnivået. Forvaltningsplanen er en presisering og utdypning av verneforskriften, og gir retningslinjer for dispensasjonspraksis, samt bidrar til å beskrive bestemmelsenes praktiske betydning. Retningslinjene kan ikke gå lenger enn de rammer og begrensninger som verneforskriften setter og skal være basert på gode erfaringer fra tidligere praksis. Forvaltningsplanen definerer videre mål for forvaltningen av Toreheia, og beskriver eventuelle tiltak som tilrettelegging, skjøtsel og restaurering. Det er utarbeidet en tiltaksplan som oppsummerer bestemte tiltak for å nå målene med vernet.

Statsforvalteren (SF) godkjenner planen. Forvaltningsplanen for Toreheia naturreservat gjelder frem til ny forvaltningsplan er vedtatt. Statsforvalteren i Agder er ansvarlig for revidering av planen.

Forvaltningsmyndighetens oppgave

Det er Statsforvalteren i Agder som er forvaltningsmyndighet for Toreheia naturreservat. Forvaltningsmyndigheten har ansvar for å forvalte verneområdet i tråd med verneformålet i verneforskriften, og treffe nødvendige tiltak hvis verneverdier trues. Forvaltningsmyndigheten utøver myndighet etter verneforskriften. Dette innebærer myndighet til å treffe vedtak om dispensasjon fra vernebestemmelsene og gjennomføre f. eks skjøtsel, restaurering, tilrettelegging, registrering/overvåking av naturverdier. Forvaltningsmyndigheten har videre ansvar for å formidle informasjon til berørte grunneiere, rettighetshavere og allmennheten.

Oppsyn i verneområdet gjennomføres av Statens Naturoppsyn (SNO) på oppdrag fra forvaltningsmyndigheten. Naturoppsynet kontrollerer blant annet at vernebestemmelsene overholdes i verneområdet.

Områdefakta

Landareal (daa)	653
Sjøareal (daa)	
IUCN-status	IUCN_1A
Ramsar-status	Nei
Emerald-status	

IUCN

IUCN (den internasjonale naturvernunionen) deler verneområder inn i ulike kategorier. Toreheia naturreservat tilsvarer IUCN-kategori 1A (Strict Nature Reserve) som har definisjonen: "Land- eller sjøareal som inneholder særegne (ev. enestående eller unike) eller representative økosystemer, geologiske eller fysiologiske forhold og/eller arter, skal være tilgjengelige hovedsakelig for vitenskapelig forskning og/eller miljøovervåking".

Natur

Beskrivelse

Området ligger vest for Isærfjorden, sørøst i Lillesand kommune, og grenser opp mot arealene ved Sørlandsparken i nordvest. Området har vært kartlagt i flere anledninger i forbindelse med blant annet naturtypekartlegginger i kommunen (Blindheim 2013) og naturfaglige registreringer av skogarealer tilbudt for frivillig vern (Ihlen et al. 2015). Området er også kartlagt etter Miljødirektoratets instruks for basiskartlegging i verneområder, den vestlige delen i 2018 (Strøm, K.B., 2019) og utvidelsesdelen i 2025 (Miljøfaglig utredning, 2026).

Naturtyper beskrivelse

Området er et småkupert skoglandskap dominert av eik og avbrutt av små myr og sumskogområder. Området har ulike fattige vegetasjonstyper hvor den dominerende vegetasjonstypen er kalkfattig blåbærskog og med eik i tresjikt, i tillegg til røsslyng-blokkebærskog med dominans av furu og med innslag av eik på toppene av kollene i skoglandskapet. Naturreservatet har også innslag av svak bærlyng-lågurtskog der arter som hassel, spisslønn og spesielt barlind kommer inn. Naturtypen lågurt-eikeskog er viktig her. I tillegg er det spredte områder med rik edelløvskog ved blant annet Spaksmyr og Lille Toredalen med rikere vegetasjon der arter som eik, alm, lind og ask dominerer i tresjiktet. Et område med gammel boreal løvskog av utforming gammel ospeskog ved Spaksliane med mye død ved og rik vegetasjon, med bl.a. myskegras, lilekonvall og skogsvingel er også å finne. Noen spredte myr- og sumpskoger med dominans av svartorskog finnes også i verneområdet. I område ved Ramsdalen og Røyrmyråsen er det i dalsøkket en stor bestand med barlind.

I forsenkninger er det mindre partier med intakt fattig myr- og sumpskogsmark med ulik treslagsdominans. Flere av sumpskogene nord for Toredalen er furudominerte, mens noen også har varierende innslag av svartor, eik og bjørk. I vest er det også enkelte sumpskoger med dominans av svartor og bjørk.

Skogen har en variert og flersjiktet skogstruktur med god variasjon i dimensjoner og flere storvokste trær. I noen av de rike områdene med edelløvskog finnes det også flere eldre og grove alm- og lindetrær som har vært styvet. De høyest liggende skogene på skrinne mark med både eik og furu er eldre. Her har flere gamle furutrær med avflatet kronstruktur, vridde stamme og grov og tykk bark. Liggende og stående død ved finnes spredt og forekomsten av barlind er viktig, med mange storvokste, innhule og gamle individer.

Arter beskrivelse

De vanligste norske treslagene finnes i naturreservatet; furu, eik, gran, hassel, spisslønn, barlind (VU), alm (EN), ask (EN) og lind (NT). Ellers finnes både bjørk,

gran, osp og selje spredt i verneområdet. Det finnes også områder med sumpskog med dominans av svartor. Ved blant annet Lille Toredalen er det et område med både styva og ustyva individer av alm og lind.

Biofokus, Norsk botanisk forening og NINA har registrert en rekke livskraftige karplanter knyttet til lågurtvegetasjonen i verneområdet, inkludert skogfiol, storfrytle, slåtestarr, stjernestarr, mannasøtgras, kornstarr, myske, duskull, lundhengeaks, bleikstarr, blåveis, skogsvingel, stri kråkefot, vivendel, hårfrytle, bjørnekam, skogfiol, gjøkesyre, blåveis, legeveronika, fagerperikum, knollerteknapp, fingerstarr, liljekonvall, trollhegg, lundhengeaks og myskegras.

Området er av betydning for hvitryggspett, grønnspett og dvergspett, samt andre vanlige skogtilknyttede fuglearter. BirdLife Norge har registrert over 70 ulike livskraftige (LC) fuglearter innenfor Toreheia, jf. Artsdatabankens Artskart. Toreheia er også leveområde for rådyr og elg.

Billen trebukk (*Stenocorus meridianus*) er registrert i verneområdet. Det er ellers registrert over 30 ulike livskraftige arter med edderkopper, tovinger og vannymfer av Norsk entomologisk forening, jf. Artsdatabankens Artskart.

Det er blitt registrert av Norsk botanisk forening, Biofokus, Naturhistorisk museum UIO, Norges sopp- og nyttevekstforum og Tromsø Universitetsmuseum en rekke livskraftige sopparter i verneområdet, inkludert tægersopp, stor ospeildkjuke, kantarell, gul eikeriske, ospekullsopp, skorpelærsopp, eikemusling, eikebroddsopp, orekjuke, besk svovelsopp, kystrustkjuke, svartbrun rørsopp, kvisthullskjellsopp, bølgekjuke, teglrød svovelsopp, ametystsopp, gråmusserong, orekjuke, hvit slørsopp, begerfingersopp, rognekullsopp, eikekullsopp, ospekullsopp og gråskåler. I tillegg er ruteskorp (NT) blitt funnet her.

Av lav og mose er det av Norsk botanisk forening registrert livskraftige arter med sølvkrittlav, fingerbegerlav og flikvårmoser i Toredalen. Andre naturfaglige registreringer i sammenheng med kartlegging av tilbudte skogområder innenfor frivillig vern har avdekket funn av buttgråmoser, jaguarflekklav, nårknopplav, skjellglye, lungenever og vanlig rurlav (alle livskraftig) i området ved Røyrmyråsen som ligger utenfor i tilgrensning til verneområdet. Det er sannsynlig at disse også er tilstede innenfor verneområdets grenser.

Fullstending artsliste for Toreheia ligger vedlagt forvaltningsplanen.

Rødlistearter beskrivelse

Rødlistestatus baserer seg på norsk rødliste for arter fra 2021.

Alm (*Ulmus glabra*) er hardfør og tåler både frost, snø og vind. Arten er vurdert som sterkt truet (EN) på rødlista på bakgrunn av sterk tilbakegang i populasjonen som følge av almesjuka som er forårsaket av to fremmede sopparter, og fra overbeiting/gnag av hjortedyr.

Barlind (*Taxus baccata*) er en skyggetålede art, og utbredelsen er begrenset til områder med milde vintre og varme somre. Arten er vurdert som sårbar (VU) på rødlista som følge av en pågående tilbakegang som følge av reduksjon i forekomstareal og habitatkvalitet, noe kommersiell utnyttelse, og især i senere tid og inn i framtida med sterk reduksjon som følge av beite av hjortedyr og negativ påvirkning fra innførte arter (hybridisering med hybridbarlind *Taxus ×media*).

Ask (*Fraxinus excelsior*) er vurdert som sterkt truet (EN) på norsk rødlista som følge av en kraftig forventet fremtidig populasjonsnedgang på grunn av soppsykdommen askeskuddsyke. Sykdommen er forårsaket av en introdusert asiatisk sopp, askeskuddbeger *Hymenoscyphus fraxineus* og fører til nekroser i veden og til at skudd visner. Ask vil også kunne bli påvirket av hjortedyr og konkurranse med platanlønn.

Trebukk (*Stenocorus meridianus*) utvikler seg i røtter på grove løvtrær, særlig eik, osp og bjørk. Arten finnes på varme lokaliteter, og de voksne billene oppsøker til en viss grad blomster. Billen er vurdert som sårbar (VU) fordi arten har et begrenset forekomstareal der bestanden er trolig kraftig fragmentert, samt at forekomstareal og areal og kvalitet på habitatene er under pågående reduksjon på grunn av en kombinasjonen mellom skogbruk, vedhogst og utbygging i deres naturlige utbredelsesområde.

Ruteskorpe (*Xylobolus frustulatus*) er en spesialisert nedbryter (saprotrof) og karakterart på naken, gammel og hard ved av eik, både inne i hule trær, på stående og liggende døde trær, og på grove, avbarkete greiner som har falt ned. I verneområdet er den observert på eikelag i verneområdet. Ruteskorpe er vurdert til å være nær truet da den har liten bestandsstørrelse og er i langvarig men langsom, pågående tilbakegang på grunn av langvarig og pågående nedgang i habitat, som følge av utbygging og hogst av enkelte gamle eiketrær (f.eks. som sikkerhetstiltak).

Geologi beskrivelse

Det meste av berggrunnen er dominert av kalkfattige bergarter med båndgneis og innslag av migmatitt, samt et mindre parti med granitt i øst (NGUs Kartjenester). Ved Toremyr går det derimot et bånd med amfibolitt gjennom reservatet i nord-sør retning, som kan gi opphav til mer kalkkrevende vegetasjon. Ellers er området bestående av bart fjell, stedvis med både tynt og tykt løsmassedekke.

Klimaendring

Toreheia ligger kystnært på Sørlandet i overgangen mellom svakt og klart oseanisk seksjon (O1 og O2) i nemoral/boreonemoral sone, avhengig av klassifiseringssystemet i NiN (Bakkestuen et al. 2008) eller vegetasjonssoneinndeling til Moen (1998). Den nemorale sonen kjennetegnet av eikeskoger og varmekrevende, frostømfintlige arter. Den boreonemoral sone preges av edelløvskog med varmekjære treslag som alm, ask, lind og svartor i solvendte lier med næringsrikt

jordsmonn, mens furu er dominerende på skrinn eller næringsfattig jord. Gran mangler naturlig på Sørlandet, men er plantet flere steder. Klimaet i dette området kjennetegnes med moderat havpåvirkning med varme somre og relativt milde vintre, og stabil nedbør gjennom hele året. Vegetasjonen i denne sonen er preget av å tåle en viss kombinasjon av vinterkulde og fuktighet.

I fremtiden forventes det at menneskeskapte klimaendringer vil føre til en "nemoralisering" av skogene på Sørlandet, med en forflytning av vegetasjonssonene oppover og nordover i landet. Generent forventes det økte gjennomsnittstemperaturer i landet, med mildere og våtere vintre, lengre vekstsesong, og økt risiko for ekstremvær i form av tørke, snøfall, brann og stormer. I følge rapporten om klimaendringer og virkninger på hovedøkosystemet skog ifra Vitenskapskomiteen for mat og miljø VKM (2022), forventes klimaendringene å forårsake gjennomgripende økologiske endringer som vil føre til redusert tilstand for de norske skogøkystemene i fremtiden. Særlig skogområdene i boreal sone som vil bli mest utsatt for forandring.

For Toreheia spesielt, er det usikkert hvordan klimeaendringene vil påvirke verneområdets verneverdier i fremtiden. Verneområdet, som består av variert løvskog med ulike alderssammensetninger og som står til fri utvikling, vil være bedre rustet enn f. eks. en homogen planteskog. Det vil likevel være avgjørende å sørge for at verneområdet fortsetter å ha god økologisk tilstand i fremtiden for å være robust i møte mot klimaendringene. For Toreheia vil dette innebære en verneområdeforvaltning som har fokus på å ivareta klimautsatte arter og naturtyper, planlegge for endringer i naturen, sikre natur som bidrar til å dempe andre klimavirkninger og gode vurdering om samlet belastning.

Løvtrær og furu, som dominerer i verneområdet, er generelt mer tilpasset tørre somre og tørkestress, og yter bedre motsand mot vindfelling enn gran. Dette er synlig allerede i de siste årene, hvor det er kommet betydelig vindfall av gran etter høst og vinterstormer i Toredalen. Risiko for skogbrann er fortsatt aktuelt, særlig som spredning ifra omkringliggende skogbruksområder hvor gran inngår i større omfang. Skader og sykdom forårsaket av eruptive insekter og sopp vil sannsynligvis øke i takt med klimaendringene. Soppsykdommer på trær favoriseres av mildere vintre, lengre og varmere sommersesonger og økning i stormfrekvens som belaster røtter og gjør det lettere for soppen å angripe treet. Rapporten fra VKM peker på at fremtidig temperaturøkning vil kunne føre til at enkelte av disse skadelige artene får økt forekomst og skadepotensial i særlig løvskoger. For Toreheia er særlig alme- og askesjuka høyaktuelle soppsykdommer som vil kunne ha stor påvirkning på tresammensetningen i verneområdet. Liten frostmåler og rød furubarvesp er insekter som også vil kunne ha større påvirkning fremover. Hjort og rådyr ansees å være "klimavinnere", men en økning i disse artene vil kunne også fungere negativt for utsatte løvtrær som ask, alm og barlind.

Konsekvensene av klimaendringene for verneområdet er svært vanskelig å forutse, og det er stor usikkerhet om hvordan Toreheia NR vil se ut ved århundreskiftet. Det kan være aktuelt å utarbeide klimaendringsscenarier for Toreheia (klimaprofiler, modellering osv.) som en del av en mer langsiktig klimatilpasset verneområdeforvaltning.

Annen negativ påvirkning

Toreheia grenser i nordvest til Agders største næringspark, Sørlandsparken, med et stort innslag av handel, lettindustri, kontor og lager. Disse aktivitetene kan medføre hendelser som kan påvirke naturverdiene i reservatet, for eksempel forsøpling, forurensing (særlig støy og lys) og utslipp. Det er jevnlig observert søppel strødd i området nedenfor Sørlandsparken, særlig på nedsiden av hvor det er en stor utfylling i myrområdet sør for Spaksmyr, som krever opprydning.

Det området med størst påvirkning innenfor verneområdet ligger i Toredalen. Her er det flere felt som har vært grøftet og tilplantet med gran og edelgran på 1980-tallet. Grana har siden spredt seg videre i dalen, fra Spakslia og Knotten i vest til Lille Toredalen i øst. Det er behov for å ta ut grana og å restaurere de grøftede våtmarksområdene. Restaureringsområdene, basert på historiske flyfoto, har trolig tidligere omfattet myr- og sumpskog, eventuelt også noe kildevannspåvirkede fastmarkstyper som f. eks høgstaudekog i skråningene. Naturtypen er kartlagt i øvrige områder i reservatet. Ett av restaureringsområdene ligger delvis på næringsrik berggrunn av amfibolitt, og det kan derfor ikke utelukkes at området bestod tidligere av en form for rødlistet naturtype av sumpskog. I ny Norsk rødliste for naturtyper (2025) finnes det to vurderingsenheter av sumpskog som kan være aktuelle; sterkt intermediær til litt kalkrik myr- og sumpskog i boreonemoral og sørboreal sone (VU) eller klart kalkrik myr- og sumpskog i tilsvarende vegetasjonssoner (EN) (Lyngstad et al. 2025). Restaureringspotensialet for områdene, samt hydrologivurdering av et slikt tiltak, er blitt vurdert i rapport fra Miljøfaglig utredning i 2025 (Svingen K & Hanssen U, 2025) og Hisøy Miljø AS (Olsen S. B., 2025), vedlagt restaureringsplanen.

Det går en traktorvei/skogsvei gjennom reservatet. Veien er relativt smal og har enkel standard. I partier består den av teglstein, som det er ønskelig å få fjernet fordi det er et fremmedmateriale i verneområdet.

Bekken som går gjennom dalen og som følger traktorveien har også blitt rettet og gjort dypere, slik at denne fungerer som en grøft og ikke en naturlig bekk. Det finnes også et område med grøftet myr tilplantet med gran sør for Spaksmyr. Deler av denne myra som lå på utsiden er i dag dekket av utfyllingsmassene til Sørlandsparken. Det er aktuelt med tiltak her for å bedre funksjonen til bekken og myrområdet sør for Spaksmyr.

Det er i tillegg til overnevnte påvirkninger enkelte områder, spesielt på Bjørnstemheia, som består av ung skog hvor det er observert enkelte hogstspor fra

nyere tid. På toppen av Bjørnstemheia er det også et plantefelt med furu. Bortsett fra dette, er verneområdet totalt sett lite påvirket av nyere tids skogbruksaktiviteter, og det er heller ingen tegn til brannspor. Områdene med tegn til tidligere skogbruksaktivitet vil også påsikt kunne få de samme skogkvalitetene som i resten av verneområdet når de får stå til fri utvikling over lang tid.

Bruk og historikk

Eierstruktur

Naturreservatet berører følgende gnr/bnr i Lillesand kommune: 66/4 og 66/5.

Verneprosess

Toreheia naturreservat ble først vernet den 9. desember 1977 under navnet Røyrmyråsen naturreservat. Området endret senere navn og ble utvidet to ganger; den 1. desember 2017 med navnet Torehei naturreservat og 11. februar 2022 med dagens offisielle navn, Toreheia naturreservat.

Skogtaksering, som danner grunnlaget for erstatningsberegningen for området, ble gjennomført i utvidelsesområdet ved Torehei naturreservat den 18.06.2020.

Statsforvalteren meldte oppstart av verneprosessen den 22.09.2020. Melding om oppstart av verneplanarbeid ble annonsert i Lister24, Agderposten, Lillesandposten og Fædrelandsvennen. Verneplan med forslag til vernekart og verneforskrift for det foreslåtte verneområdet ble sendt på høring 15.12.2020. Høringen gikk ut til grunneiere i utvidelsen og eksisterende naturreservat, samt AT Skog og Miljødirektoratet.

Vern av skog er en viktig del av vernearbeidet i Norge. Det systematiske arbeidet med vern av barskog ble påbegynt i 1988. Grunnlaget for dagens arbeid med økt skogvern er blant annet St.meld. nr. 25 (2002-2003), hvor frivillig vern ble trukket frem som en viktig strategi for det frivillige skogvernet i Norge. I St.meld. nr. 15 (2015-2016) sier Regjeringen at det langsiktige arbeidet med skogvern skal videreføres og det frivillige skogvernet skal økes. Områder foreslått gjennom frivillig vern er ikke en del av en samlet verneplan. Frivillig skogvern er et viktig virkemiddel for å styrke vernet av produktiv skog, i tråd med politiske føringer. Ordningen fungerer slik at skogeier selv kan tilby skogområder til vern etter naturmangfoldloven, mot kompensasjon for tapt bruksverdi og verdien av skogen. Dersom en kartlegging viser at et område har tilstrekkelig viktige naturverdier, kan en prosess med frivillig vern settes i gang.

Vernegrense

Kart over vernegrenser vises i denne forvaltningsplanen på nett (FPN), jf. innledning øverst. Det er Naturbase som viser de digitaliserte offisielle vernegrensene som er vedtatt i kongelig resolusjon. Vernegrenser fremgår også i Norgeskart. I Lillesand kommune sin arealdel av kommuneplanen, siste vedtatt 06.09.23, vises Toreheia som hensynssone H720 - Naturvern - båndleggingssone.

Brukshistorie

I noen av de rike områdene med edelløvskog i naturreservatet finnes det flere eldre og grove alm- og lindetrær som har vært styvet. Styvingen er en gammel måte å skjære trær på for å stimulere til ny bladvekst. Tradisjonelt ga styving ekstra fôr fra tresjiktet og gjorde det mulig å utnytte ressurser fra områder som ikke egnet seg for beite og høsting av gress.

Friluftsliv

Reservatet har vært et viktig friluftsområde og det er flere etablerte og merka stier i naturreservatet som er i aktiv bruk. Stiene går i variert skogsterreng og det finnes utsiktspunkt innenfor reservatet og i nærliggende områder. Det er flere brukergrupper som har benyttet seg av naturreservatet, blant annet til orienteringsaktivitet, turorientering, friluftsliv, sykling og ridning. Sykling, ridning og bruk av hest er forbudt utenfor eksisterende traktorveg gjennom Toredalen og på stien mot Røyrmyråsen. Dette er gjort ut fra en vurdering av faren for forstyrrelser og slitasje på markvegetasjonen. Dette er avmerket på vernekartet.

Traktorveien gjennom Toredalen, går i retning øst-vest, hvor man i vest hadde inntil de siste årene enkel tilkomst til reservatet via denne. I nyere tid er derimot tilkomsten fra vest blitt sterkt redusert som følge av utbygging av Sørlandsparken gjenvinningsstasjon mm. like inntil vernegrensen i vest. Her har det vært fylt ut med masser ned mot reservatgrensen slik at det i dag går en bratt ufremkommelig skråning som begrenser ferdsel inn i reservatet fra denne siden. I tillegg er det en del vindfelte trær som ligger over traktorveien, særlig i øst. Trolig har disse forholdene medført en reduksjon i ferdsel, særlig for hesteridning eller sykling, og at de eksisterende stiene blir mer brukt av gående.

Adkomst til naturreservatet i dag kommer derfor i all hovedsak via traktorveien fra Toretjønn i øst, og på turstien i sør som kommer over Røyrmyråsen. Stien fra sør kan nås fra både Isefjærveien eller Grundebuveien. Det er ingen tilrettelagt parkering ved innfallsportene.

Jakt og Fiske

Grunneier disponerer retten til jakt og fiske innenfor naturreservatets avgrensning.

Kulturminner

Det er ingen kjente kulturminner i naturreservatet.

Forvaltning

Innledning

Toreheia naturreservat skal forvaltes av Statsforvalteren i Agder, i tråd med verneforskriften. Verneforskriften er gjeldende lovverk for verneområdet. Den sier hva som er forbudt (§ 3 og §5 i forskriften), hva som er tillatt (§4 og § 6 i verneforskriften) og hva som man kan søke om tillatelse til (§ 7 og § 8 i verneforskriften). Det er viktig å sjekke med verneforskriften om handlinger og tiltak er tillatt eller ikke. Er man i tvil bør man ta kontakt med vernemyndigheten for å få en vurdering på dette. Hvis verneforskriften ikke tillater dette må man søke om å få unntak fra reglene, altså en dispensasjon fra vernebestemmelsene. Saksbehandlingstiden avhenger av kapasiteten, og kan til tider være relativt lang. Søknader om dispensasjon fra vernebestemmelsene sendes forvaltningsmyndigheten; Statsforvalteren i Agders postmottak eller påsfagpost@statsforvalteren.no.

Målet med forvaltningsplanen er å klarlegge hvordan naturkvalitetene og verneverdiene skal bevares ut fra overordnede forvaltningsmål og eventuelt konkrete bevaringsmål. Videre vil planen forenkle fremtidig forvaltning ved at brukerne gis retningslinjer for hvordan de ulike bestemmelsene virker, og at en del overordnede vurderinger klargjøres for forvaltningen. Retningslinjene er ikke absolutte krav, men fungerer som veiledning for søker/bruker. Noen av retningslinjene er generelle retningslinjer som klargjør forvaltningmyndighetens forventning til oppførsel og bruk i verneområdet, mens andre klargjør dispensasjonspraksis. Søknader må likevel avgjøres av konkrete vurderinger i den enkelte sak.

Forvaltningsmålet for Toreheia naturreservat

Målet er å bevare og fremme en naturlig utvikling av hele naturskogsystemet med forekomster av arter som er avhengig av gammel skog og mangfoldet av ulike skog- og naturtyper. Særegent dyre- fugle-, insekt- og planteliv skal ivaretas.

Basert på nåværende kjennskap om negativ påvirkning på verneverdiene er det planlagt en rekke tiltak i Toreheia for å bedre tilstanden av og videreutvikle verneverdiene. Tiltak er oppsummert i tiltaksplanen under. Skissert plan for restaurering av Toredalen ligger som vedlegg under "skjøtselsplan". Etter tiltakene er

utført vil det være nødvendig å overvåke og følge opp disse over tid. Utover dette egner skogområdene seg til fri utvikling.

Med bakgrunn i verneformålet, kunnskap om verneverdier og trusler i dag og i fremtiden, er det foreslått en rekke bevaringsmål for verneområdet for å overvåke tilstanden og å måle effekten av tiltakene forvaltningen setter inn mot slik negativ påvirkning i verneområdene. Disse må detaljeres ytterlig med hensyn valg av metodikk og data som samles inn, når forvaltningsmyndighet går i gang med dette arbeidet. Målene vil være konkrete og målbare for å enkelt dokumentere utviklingen i forvaltningens digitale forvaltningsverktøy (Naturopdrag).

Foreslåtte bevaringsmål:

- Bestand av barlind skal være på minst samme nivå som når grunnlagsregistreringene er gjennomført
- Areal med myr- og sumpskog skal øke i forhold til når grunnlagsregistreringene er gjennomført
- Det skal ikke forekomme plantet bestander med gran og edelgran innenfor naturreservatet
- Naturreservatet skal være fri for søppel

Tiltaksplan

ID_TILTAK	PRI	Beskrivelse Gjennomføre	Kategori
ID_TILVV00001100_000000009	1	grunnlagsregistreringer for videre oppfølging av forvaltningsmål	Kartlegging
ID_TILVV00001100_000000001	2	Sette opp informasjonsplakater	Tilrettelegging og informasjon
ID_TILVV00001100_000000002	3	Uttak av plantet gran og edelgran i Toredalen	Uttak av fremmede arter
ID_TILVV00001100_000000003	4	Tette grøfter i Toredalen	Restaurering
ID_TILVV00001100_000000004	5	Tiltak mot plantet granfelt på myr sør for Spaksmyr	Skjøtsel av (tre)vegetasjon
ID_TILVV00001100_000000005	6	Tette grøfter på myr sør for Spaksmyr	Restaurering
ID_TILVV00001100_000000006	7	Fjerne tegelstein på traktorvei	Annet
ID_TILVV00001100_000000007	8	Rydde søppel i vernegrense til Sørlandsparken	Annet
ID_TILVV00001100_000000008	9	Gå i dialog med Sørlandsparken om forebyggende forsøplingstiltak	Annet
ID_TILVV00001100_000000010	10	Overvåking av skjøtels- og restaureringstiltak	Kartlegging

Skjøtselsplan

Plan utarbeidet og ligger som vedlegg

Besøksforvaltning

Plan utarbeidet og ligger som vedlegg

Forvaltningsutfordringer

På grunn av verneområdets beliggenhet, vil det kunne forventes at utfordringer med søppel som er kommet på avveie inn i verneområdet, vil kunne fortsette dersom det ikke gjøres forebyggende tiltak. I denne sammenheng kan det være behov for å kartlegge kilder og årsaker til forsøpling, og gå i dialog med Sørlandsparken om løsninger for å redusere risiko for spredning i fremtiden.

Naturmangfoldloven

De miljømessige prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12 skal legges til grunn ved utøvelse av offentlig myndighet, jf. § 7. I arbeidet med forvaltningsplanen vurderes §§ 8-10 å være relevante. Nedenfor følger våre vurderinger av disse:

§ 8 om kunnskapsgrunnlaget:

Ved utarbeidelsen av forvaltningsplanen er det benyttet eksisterende kunnskap fra egne registreringer og fra tilgjengelige databaser. Referanser til grunnlagsdokumentene som er benyttet er lagt ved nederst i planen. Statsforvalteren anser at kravet i § 8 om at saksbehandlingen skal baseres på eksisterende og tilgjengelig kunnskap er oppfylt.

§ 9 om føre-var-prinsippet:

Beslutninger som påvirker naturmangfoldet skal så langt det er rimelig, bygge på vitenskapelig kunnskap. Statsforvalteren anser at kunnskapen er tilstrekkelig til å vurdere virkninger på naturmangfoldet og føre-var-prinsippet i naturmangfoldloven § 9 tillegges derfor liten vekt. Tiltak og skjøtsel foreslått i denne planen har som utgangspunkt å opprettholde eller bedre naturtilstanden i verneområdet.

§ 10 om økosystemtilnærmingen og samlet belastning:

Forvaltningsplanen er ment å bidra til at økosystemet med naturverdiene blir ivaretatt slik at naturverdiene ikke får en stor samlet belastning.

Prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12 legges til grunn som retningslinjer i forbindelse med forvaltnings- og skjøtselstiltak, og ved behandling av søknader om dispensasjon fra vernebestemmelsene.

Verneforskrift URL

<https://lovdata.no/forskrift/2017-12-01-1865>

Sentrale føringer

Naturmangfoldloven § 47 - Skjøtselshjemmel:

Skjøtsel i verneområder gir generelle regler om forvaltningsmyndighetenes adgang til å foreta skjøtsel i verneområder. Bestemmelsen gir for det første forvaltningsmyndigheten adgang til å utøve en viss fysisk rådighet uten grunneiers samtykke. For det andre gir bestemmelsen adgang til å treffe tiltak i skjøtelsøyemed som vernebestemmelsen ellers forbyr eller regulerer. Verneforskriftens unntak for skjøtselstiltak gjelder bare for skjøtsel som forvaltningsmyndigheten anviser og som gjelder verneområdet.

Det som kan foretas med hjemmel i § 47 er tiltak for å opprettholde eller oppnå natur- eller kulturtilstanden som er formålet med vernet, herunder tiltak for å kanalisere

ferdsel, fjerning av vegetasjon eller fremmede treslag og restaurering etter naturinngrep. Skjøtseltiltak som innebærer høsting av naturlige ressurser eller en vesentlig endring i naturtilstanden på vernetidspunktet kan ikke skje med hjemmel i § 47.

Adgangen til skjøtseltiltak gir også rett til nødvendig motorferdsel innenfor hele verneområdet uten grunneiers samtykke. Dersom det er nødvendig å passere eiendom utenfor verneområdet for å komme fram, gir naturmangfoldloven § 72 adgang til det.

Tiltak som ikke kan foretas med hjemmel i naturmangfoldloven § 47 krever avtale med grunneier.

Naturmangfoldloven § 48 - Dispensasjon fra vernevedtak:

Den generelle dispensasjonsbestemmelsen i verneforskriften § 8 viser til naturmangfoldloven § 48. Naturmangfoldloven § 48 inneholder tre alternativer for dispensasjon fra vernevedtak. Bestemmelsen åpner for at forvaltningsmyndighet kan gis dispensasjon dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, eller dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig. At forvaltningsmyndigheten «kan» gjøre unntak, innebærer at søker aldri vil ha noe krav på å få en søknad innvilget. Der vilkårene er oppfylt beror spørsmål om en dispensasjon skal gis på forvaltningsmyndighetens skjønn. I vurderingen vil blant annet omfanget, miljøvirkningen og nødvendigheten av tiltaket være relevant. Også de hensyn som positivt taler for det omsøkte tiltak, og om det vil stride mot verneverdiene om tilsvarende dispensasjonssøknader blir innvilget i fremtiden, inngår i vurderingen. Forarbeidene framhever videre at bestemmelsen skal være en sikkerhetsventil for særlige eller spesielle tilfeller og at bestemmelsen i første rekke gjelder «bagatellmessige inngrep eller forbigående forstyrrelser som er av stor betydning for søker sammenholdt med verneinteressene».

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Id	Tema	Forskriftreferanse	Forvaltningsmyndighetens retningslinje
1	Motorferdsel	§ 5 bokstav a, § 6, § 7 bokstav c og j	Motorferdsel Motorisert ferdsel til lands er forbudt med noen unntak, som beskrevet i verneforskriften § 6. Forvaltningsmyndighet (Statsforvalteren) kan gi tillatelse etter søknad til nødvendig motorferdsel i forbindelse med visse aktiviteter som nevnt i § 7 bokstav c og j. Dette vil typisk kunne være skånsom motorisert ferdsel i forbindelse med vedlikehold/repasasjon av veier, stier og skilt, tiltak i forbindelse med forvaltning av vilt og fisk, og uttransport av felt jaktvilt. Forutsetninger/vilkår: • Alternative fremkomstformer ikke lar seg gjøre • Det ikke setter varige spor i terrenget • Kjøring foregår så langt det er mulig på eksisterende veier, utenom myrpartier og annen bæresvak mark • Krav om oppretting av terrengskader • Unngå forstyrrelse av sårbare arter
3	Friluftsliv	§ 4a og g, § 5 første ledd	Friluftsliv Vernet er ikke til hinder for utøving av enkelt friluftsliv. All ferdsel til fots er tillatt, men skal foregå i så måte at dyrelivet ikke forstyrres unødig. All vegetasjon er fredet, men det er tillatt å sanke bær og matsopp. Det er også tillatt å gjøre opp bål med tørrkvist fra bakken eller medbrakt ved i samsvar med gjeldende lovverk om brannforebygging. Bålbrenning skal ikke medføre skade på vegetasjon, fjell og stein.
4	Annet	§ 4 punkt d og e, § 7 punkt e	Vedlikehold I naturreservatet er det ikke tillatt å iverksette tiltak som kan endre naturmiljøet som oppføring av varige eller midlertidige faste anlegg og innretninger, drenering eller annen form for tørrlegging, uttak, oppfylling og lagring av masse, med mer, som beskrevet i § 3 bokstav c. Vernet er derimot ikke til hinder for vedlikehold av eksisterende anlegg og innretninger i henhold til tilstand på vernetidspunktet. Dette inkluderer merking, rydding og vedlikehold av traktorvei, turstier og skilt. Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til nødvendig motorferdsel i forbindelse med slikt vedlikehold, se overnevnte retningslinje om motorferdsel. Vedlikehold vil typisk være enkel rydding av kvist og greiner, eller vindfall som stenger stien, tette hull med stedegen masse eller lede vann bort fra stien. Tiltak som generelt hever standarden på stien, vil ikke regnes som vedlikehold. Det kan f.eks. være påføring av nytt/annet topplag, breddeutvidelse eller fysiske forbedringer som bru eller klopp. Tiltak som ikke regnes som vedlikehold vil det måtte søkes om. Det kan også søkes om merking og rydding av nye stier, jf. § 7 bokstav e. Slike tiltak må være begrunnet ut fra hensynet til verneverdiene og søknaden må behandles etter nml. § 48. Kloppegging, "hoppestein" eller andre fysiske tiltak for å kanalisere og bedre ferdsel, kan vurderes der verneverdiene skades som følge av ferdselsslitasje. Plan for oppfølging og vedlikehold av tiltakene må følge søknaden om dispensasjon. Forutsetninger / vilkår: • Merking/skilting følger kvalitetskravene i merkevaren Norges nasjonalparker og "Merkehåndboka" • Det må begrunnes hvordan ansvaret for fremtidig vedlikehold av anlegg/tiltak ivaretas

- Kanalisering av ferdsel gjennom fysiske tiltak som klopplegging mv., begrenses til det nødvendige der hvor slitasje er en trussel for verneverdiene

5	Annet	Verneforskriften § 7 punkt i	Arrangementer Bruk av naturreservatet til større idrettsarrangementer og andre større arrangementer er i utgangspunktet forbudt, men det kan søkes om avgrenset bruk av reservatet til idrettsarrangement/aktiviteter som har liten eller ingen påvirkning på verneverdiene. Ved behandlingen av slike saker vil forvaltningsmyndigheten bl.a. vurdere slitasje på vegetasjon og forstyrrelse av dyrelivet. Når det synes hensiktsmessig, kan flerårige dispensasjoner vurderes innvilget. Forutsetninger/vilkår: • Fjerne avfall og merking etter løp/idrettsarrangement. • Liten grad/ingen tilrettelegginger eller tekniske installasjoner. • Deltakere/publikum informeres om reservatet og verneforskrift. • Enkel rapportering/evaluering i etterkant til Statsforvalteren.
6	Annet	Naturmangfoldloven § 48	Geocaching Selv om utplassering av geocacher i seg selv ikke nødvendigvis forringer verneverdiene, vil aktiviteter som ferdsel og stidannelse, pga. geocachen, kunne ha negativ påvirkning på verneverdiene. Forvaltningsmyndigheten (Statsforvalteren) vil derfor at den ansvarlige for geocachen kontakter oss for avklaring om søknad er nødvendig. Geocacher som legges ut i verneområdet skal uansett registreres med kontaktperson og stedfesting i vårt arkiv for å kunne følges opp ved behov. Forutsetninger/vilkår: • Søknadsbrev avklares med forvaltningsmyndigheten. • Kontaktperson og stedfesting registreres hos forvaltningsmyndigheten. • Eventuell kontroll, rapport og fjerning av geocach.

Kunnskapsgrunnlag

Forfatter	År	Tittel	Utgiver	Kobling
Ihlen, P.G., Bjelland, T., Eilertsen, L.	2014	Naturfaglige registreringer av skogarealer tilbudt for frivillig vern i 2014 - Aust-Agder, Rogaland, Hordaland og Møre og Romsdal	Rådgivende Biologer AS	https://www.radgivende-biologer.no/wp-content/uploads/2019/06/2083.pdf
Strøm, K. B.	2019	Basiskartlegging i Aust- og Vest-Agder 2018	Ecofact Sørvest AS	
Solstad H, Elven R, Arnesen G, Eidesen PB, Gaarder G, Hegre H, Høitomt T, Mjelde M og Pedersen O	2021	Karplanter: Vurdering av skogalm Ulmus glabra subsp. glabra for Norge. Rødlista for arter 2021	Artsdatabanken	https://lister.artsdatabanken.no/rodlisteforarter/2021/16996
Solstad H, Elven R, Arnesen G, Eidesen PB, Gaarder G, Hegre H, Høitomt T, Mjelde M og Pedersen O	2021	Karplanter: Vurdering av ask Fraxinus excelsior for Norge. Rødlista for arter 2021	Artsdatabanken	https://lister.artsdatabanken.no/rodlisteforarter/2021/23570
Solstad H, Elven R, Arnesen G, Eidesen PB, Gaarder G, Hegre H, Høitomt T, Mjelde M og Pedersen O.	2021	Karplanter: Vurdering av barlind Taxus baccata for Norge. Rødlista for arter 2021	Artsdatabanken	https://lister.artsdatabanken.no/rodlisteforarter/2021/29488
Ødegaard F, Hanssen O, Laugsand AE og Olberg S	2021	Biller: Vurdering av Stenocorus meridianus for Norge. Rødlista for arter 2021	Artsdatabanken	https://lister.artsdatabanken.no/rodlisteforarter/2021/2560
Brandrud TE, Bendiksen E, Blaallid R, Hofton TH, Jordal JB, Nordén J, Nordén B og Wollan AK	2021	Sopper: Vurdering av ruteskorpe Xylobolus frustulatus for Norge. Rødlista for arter 2021	Artsdatabanken	https://lister.artsdatabanken.no/rodlisteforarter/2021/30008
Kausrud K, Vandvik V, Flø D, Geange S, Hegland S J, Hermansen J S, Hole L R, Ims R A, Kauserud H, Kirkendall L R, Nordén J, Nybakken L, Ohlson M, Skarpaas O, Wendell M, de Boer H, Eldegard K, Hindar K, Järnegren J, Krokene P, Måren I, Nielsen A, Nilsen EB, Rueness E, Thorstad EB, Velle G	2022	Klimaendringer og virkninger på hovedøkosystem skog. Et norsk sammendrag basert på VKM Report 2022:15 Impacts of climate change on the boreal forest ecosystem. Vitenskapelig uttalelse fra faggruppen for fremmede organismer og handel med truede arter (CITES) i Vitenskapskomiteen for mat og miljø	Vitenskapskomiteen for mat og miljø (VKM)	https://vkm.no/download/18.546280c018378f2c61a474f4/1667207830774/Klimaendringer%20og%20virkninger%20p%C3%A5%20hoved%C3%B8kosystem%20skog.pdf
Bakkestuen, V., Erikstad, L. & Halvorsen, R.	2008	Step-less models for regional biogeoclimatic variation in Norway	J. Biogeogr. 35: 1906-1922	
Moen, A	1998	Nasjonalatlas for Norge. Vegetasjon.	Statens Kartverk, Hønesfoss	
Blindheim, T.	2012	Naturtypekartlegging i Lillesand 2012. BioFokus-notat 2013-19. ISBN 978-82 8209-233-3.	Stiftelsen BioFokus. Oslo	https://lager.biofokus.no/biofokus-rapport/biofokusrapport2013-19.pdf
Lyngstad, A., Vassvik, L. og Øien, D. I.	2025	Våtmark: Vurdering av Klart kalkrik myr- og sumpskogsmark i boreonemoral og sørboreal sone. Norsk rødliste for naturtyper 2025	Artsdatabanken	https://lister.artsdatabanken.no/naturtyper/2025/252
Lyngstad, A., Vassvik, L. og Øien, D. I.	2025	Våtmark: Vurdering av Sterkt intermediær til litt kalkrik	Artsdatabanken	https://lister.artsdatabanken.no/

		myr- og sumpskogsmark i boreonemoral og sørboreal sone. Norsk rødliste for naturtyper 2025	naturtyper/2025/248
Olsen S. B.	2025	Toreheia naturreservat - restaurering av naturreservat Hydrologiske vurderinger - påvirkning på traktorvei ved myrrestaurering	Hisøy Miljø AS
Svingen K. & Hanssen U.	2025	Faglig vurdering av restaureringsprosjekt i Toreheia naturreservat, Lillesand kommune	Miljøfaglig Utredning rapport 2025-110, s. 18, ISBN 978-82-345-0829-5

Vedlegg

Filvedlegg

Type	Lagt til	Tema	Eksternt Opphav	Internt Opphav	Størrelse
	16.07.2026	Besøksstrategi for Toreheia naturreservat		Statsforvalteren i Agder	1273 Kb
	16.07.2026	Restaureringsplan		Statsforvalteren i Agder	1775 Kb